

bez ikakve jezične mijene postaje toponimom. Pri deverbativnoj bi tvorbi bilo vjerojatnije očekivati oblik **Baratište*, odnosno **Barat(t)eri(j)a*. Nadalje, treba uzeti u obzir i Barat kod Višnjana, kao i eventualne druge takve mikrotoponime i njihov utjecaj na čitavu stvar, što bi ukazalo i na druge mogućnosti. Jural je zapisan kao *Royal* sigurno krajem XV. st. i spada u red zanimljivijih toponima Kanfanarštine. Kao da je autor bio u nedoumici, s jedne strane u pokušaju ograđivanja od nejasnoga, no s druge ipak nudeći najvjerojatnije rješenje, opet uz dozu znanstvene sumnje, do nalaska novih, boljih podataka. U svakom je slučaju naćeo temu koja zaslućuje zaseban rad.

Naposljetku, ostaje nejasno što se dogodilo u odnosima između autora i latinskoga jezika da su tako narušeni. Na stranu neke manje omaške (gen. *homo sapiensa fossilisa, interregnuma, Sancta Sophiae*, kraći s latinskoga neprevedeni dijelovi, par poteškoća pri transkripciji), no razrješenju akronima LDS (*laus Deo semper* – hvala Bogu vazda) u vidu *laudamus Dominus santus* (!) (doslovno „hvalimo Gospodin svet“) u tekstu ne bi smjelo biti mjesta. U tim i takvim situacijama potrebno je ili na neki naćin zaobići problem ili pak, bolje, potražiti pomoć.

Nadamo se da će autor ove vrijedne knjige nastaviti svoj istraćivaćki put i za sljedeće izdanje ispraviti pogreške koje uglavnom ne ruše sadržaj, no nepotrebno narušavaju sliku teksta.

Ante Matan

Mihovil Dabo, *Sve za Boga, vjeru i puk: biskup Juraj Dobrila u svom vremenu*, Posebna izdanja, sv. 36, Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 2015., 287 str.

Mihovil Dabo, docent na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli u znanstvenom je radu usredotoćen na procese politićke i društvene modernizacije stanovništva Istre tijekom XIX. i XX. stoljeća. Juraj Dobrila osoba je ćije je ime ostalo zapećaćeno u istarskoj povijesti. Njegova vaćnost leći u ćinjenici što je bio jedna od vodećih lićnosti preporoditeljskih i modernizacijskih procesa istarskoga društva u 19. stoljeću. Iako se o Dobrili dosta pisalo, već od njegove smrti krajem 19. stoljeća, nedostajala je knjiga koja bi objedinila njegov rad i koja bi na osnovi novih

spoznaja prikazala njegovu cjelovitu djelatnost. Knjiga Mihovila Dabe *Sve za Boga, vjeru i puk: biskup Juraj Dobrila u svom vremenu* pokušaj je da se to ostvari. Na 287 stranica, kroz četiri velike cjeline, Dabo je skicirao životni put i smjernice široka Dobrilina rada. Inače, knjiga je prerađena inačica njegove disertacije *Politička djelatnost Jurja Dobrile* obranjene u svibnju 2013.

Autor u „Uvodu“ (11-17) upućuje na dostupnu literaturu i pojašnjava korisnost pojedinih knjiga u istraživanju ove tematike. Također upućuje u sredenost arhiva i građe.

Na početku prve cjeline, „Preporodni ideali i gruba stvarnost“ (19-20), Dabo upoznaje čitatelja s Dobrilinim putem od školovanja u Pazinu, Karlovcu i Beču sve do imenovanja biskupom Poreča i Pule. Juraj Dobrila školovao se u Pazinu (dvogodišnja pripravnica), a nakon toga pazinski ga franjevci šalju subraći u Karlovac gdje je pohađao šestorazrednu gimnaziju. Studirao je na bogosloviji u Gorici šest godina. Zalaganjem tršćansko-koparskoga biskupa Mateja Ravnikara, 1839. primljen je u bečki zavod Augustineum, poznat i kao Frintaneum, kako bi se posvetio višem teološkom studiju. Autor je ustvrdio kako Dobrila, s obzirom na uspjehe i pohvale koje je dobivao tijekom studija u Beču od čelnika Augustineuma i uzimajući u obzir njegov budući uspon unutar crkvene hijerarhije, od razdoblja bečkoga studija nadalje, ulazi u krug crkvene elite Habsburške Monarhije.

Nakon svršenih studija, šesnaest godina proveo je u Trstu, obnašao je više službi, a autor ističe kako zahtjevne službe što ih je ondje obnašao svjedoče o ugledu što ga je stekao kod nadređenih crkvenih velikodostojnika. Sjemeništarci, za čiji je napredak najodgovorniji bio Dobrila, prisjećaju ga se kao mudra, revna, brižljiva i učena profesora. Stalna sastavnica Dobrilina rada bilo je i pomaganje najpotrebitijih (gladnih, siromašnih i sl.). Zabilježeno je kako je bio angažiran u prikupljanju pomoći za izgladnjele žitelje Istre. Važan Dobrilin prinos bilo je i pisanje molitvenika *Otče, budi volja tvoja!* jer je ta knjižica često bila i jedino oruđe širenja pismenosti na hrvatskome jeziku u ruralnim dijelovima Istre. Car Franjo Josip I. imenovao je Dobrilu biskupom 12. listopada 1857., a 21. prosinca papa Pio IX. potvrdio je imenovanje, nakon čega je 17. svibnja 1858. svečano ustoličen u Poreču. Po dolasku u biskupiju zatekao je teško stanje te je odmah prionuo na posao. Autor donosi niz primjera kako je aktivni biskup pokušavao riješiti problem obrazovanja puka te ističe kako se u biskupovim riječima zrcali povezanost vjerske, društvene, političke i nacionalne sastavnice njegova djelovanja.

Mnogi Dobrilini prijedlozi nisu prihvaćani, neki jer nije bilo sluha za njih, neki zbog nedostatka financijskih sredstava, međutim, to ga nije obeshrabrilo te je uvijek pokušavao pronaći način kako napraviti određeni pomak. Pred kraj poglavlja saznajemo o njegovom političkom životu i mandatu u Pokrajinskom saboru u Poreču. Prvo poglavlje autor završava Dobrilinim povlačenjem iz aktivnoga bavljenja politikom.

Juraj Dobrila konstantno je pokušavao poboljšati duhovnički život, a svoj poziv obavljao je predano i savjesno. U poglavlju „Osnovne smjernice Dobriline razgranate djelatnosti“ (65-133) saznajemo o tim pokušajima, metodama kojima se koristio i poteškoćama na koje je nailazio. Dobrila se je također brinuo o povezanosti Crkve sa žiteljima, posebno ruralnih krajeva, pogotovo tijekom pojave modernizacijskih procesa jer je strahovao da bi ih to moglo udaljiti od Crkve. Posebno je skrbio za redovno obnašanje crkvene službe svih svećenika u njegovoj biskupiji te je sa zanimanjem provjeravao upoznatost mladeži s katoličkim naukom. Poticao je obrazovanje puka, posebno darovite djece, a nadao se kako će neki od njih odabrati svećenički put. Također se nadao kako će u onima koji izaberu drugačiji put slavensko stanovništvo Istre dobiti ono što mu je nedostajalo – vlastiti obrazovani građanski sloj. Prilikom služenja svete mise veliku je pozornost pridavao propovijedima na narodnome jeziku. Iako je uvijek komunicirao s mnogo takta i strpljenja, posebice s narodom, duhovnici su znali upoznati i njegovu znatno čvršću stranu.

Dabo kroz poglavlje opisuje kako je Dobrila pokušao riješiti probleme biskupije, kojih je bilo poprilično: razne materijalne teškoće, probleme s obnašanjem službe zbog starosti svećenika, zapuštenost pojedinih mjesta po pitanju bogoslužja i poučavanja vjere. Autor zaključuje kako su preporodni rad i snaženje utjecaja katoličkih načela kod istarskih Hrvata i Slovenaca nerazdvojni dijelovi iste aktivnosti Jurja Dobrile. Nije se ograničavao na čekanje i traženje pomoći, već je i sam tražio rješenja kako bi makar umanjio štetu nastalu zbog premaloga broja svećenika u biskupiji. U ovom poglavlju riječ je i o Dobrilinu odnosu sa svećenicima. Smatrao ih je jako bitnim za širenje ideja među pukom, stoga je usmjeravao kler k što primjerenijem načinu života i ophođenju s vjernicima. Na vjernike je gledao kao na nerazumnu djecu s kojom je potrebno strpljenje. Posebno je štetnima po vjeru smatrao slučajeve u kojima su duhovne osobe podređivale crkvene interese vlastitima. Osobito su mjesto u Dobrilinu radu predstavljali mladi:

zanimalo ga je poučavanje mladeži u vjeri, iskazivao je stalnu brigu spram vjeronauka, a nekoliko okružnica posvetio je katehizaciji mladeži kako ne bi bila prepuštena utjecaju svjetonazora suprotnoga katoličkim načelima. Smatrao je važnim i da se vjersko poučavanje održava na jeziku koji razumije stanovništvo određenoga područja. Autor ističe kako je Dobrilina briga za zaštitu vjerskih i nacionalnih interesa najdublje traga ostavila u promicanju pismenosti i obrazovanja. Pozitivni rezultati vidljivi su već za njegova života, a posebno u desetljećima između njegove smrti i izbijanja Prvoga svjetskog rata. Organiziranom političkom pokretu Hrvata i Slovenaca koji se sve uspješnije suprotstavljao talijanskomu građanstvu temelje u narodu postavio je Dobrila.

Bitna sastavnica njegova djelovanja bio je rad na raznim tiskovinama jer je smatrao kako je to nužno za opismenjivanje puka i širenje kako vjerske tako i nacionalne ideje. Smatrao je da narod treba opskrbiti prilagođenim štivom: novinama, kalendarima i knjigama primjerenim pučkim potrebama. Godine 1866. odlikovan je Redom željezne krune 2. razreda za izvanredne zasluge na vjersko-prosvjetnom polju. Bitan dio u Dobrilinim planovima za jačanje obrazovne strukture među seljačkim stanovništvom, a posebno među istarskim Hrvatima, bila je skrb o pazinskoj gimnaziji. Ona je bila u središtu biskupovih aktivnosti usmjerenih povećanju broja budućih bogoslova, ali i općenitom poticanju školovanja darovitih istarskih mladića slavenskoga podrijetla. Financijski je pomagao učenike pazinske gimnazije do smrti, a također je gimnaziju pomagao knjigama te darivanjem raznih potrepština i na druge načine. Na samom kraju poglavlja riječ je o biskupovom odnosu prema prodoru novih ideja liberalizma. Izražavao je nezadovoljstvo duhom vremena – rastom utjecaja liberalnih snaga u političkom životu Monarhije i donošenjem zakona što su umanjivali utjecaj Katoličke crkve.

Poglavlje „Dobrilina djelatnost sedamdesetih godina“ (185–191) donosi zanimljive detalje biskupove aktivnosti u to doba. 1. lipnja 1870. počelo je izdavanje *Naše sloge* u Trstu, polumjesečnim ritmom. Premda to nije isticano, biskup je bio izrazito angažiran oko prvih godišta *Naše sloge*. Saznajemo kako je bio mecena, člankopisac, skrbnik i zagovaratelj toga važnoga istarskoga preporodnog lista. Koncem svibnja 1875. Dobrila je imenovan tršćansko-koparskim biskupom. Godine provedene na tršćansko-koparskoj stolici, kao i one na porečkoj, obilježene su iscrpnim upoznavanjem s

lokalnim prilikama utemeljenom na kanonskim vizitacijama, poticanjem vjerskoga života kroz suradnju s duhovnicima, preporodnim radom, poticanjem na obrazovanje, neposrednom i srdačnom komunikacijom s narodom te suprotstavljanjem utjecaju liberalnih nazora. Dabo zaključuje kako je moguće ustvrditi da je biskup Dobrila na tim temeljima ustrajao do konca života. Najvažnija zamisao tijekom njegova tršćanskoga razdoblja bilo je podizanje tzv. dječaćkoga sjemeništa.

Na temelju svega navedenoga, u svojevrsnoj zaključnoj cjelini „Prema zaključku“ (195-211) Dabo zaokružuje kako je Juraj Dobrila bio zrela, samosvjesna osoba potpuno predana duhovnim zadacima, senzibilizirana za teškoće zapuštenih slojeva stanovništva. Dobrila je uvijek visoko kotirao i u očima austrijskih vlasti. Autor naglašava Dobriline vizitacije kao temelj njegovu radu te ističe kako je zalazeći u zapuštena, skromna mjestašca ruralne Istre ojačavao vezu s vjernicima i svećenstvom, potičući vjerski život, širenje pismenosti i obrazovanja te nacionalnu svijest.

Vedran Stanić

**Marko Trogrlić – Nevio Šetić, *Dalmacija i Istra u 19. stoljeću*,
Zagreb: Leykam international, 2015., 263 str.**

Knjiga Marka Trogrlića i Nevija Šetića jednostavnoga naslova *Dalmacija i Istra u 19. stoljeću* sastoji se, kako već i naslov sugerira, od dva jasno odvojena dijela, prikazujući povijest Istre i Dalmacije u „dugom 19. stoljeću“.

Marko Trogrlić napominje kako je tekst, u prvom redu, namijenjen studentima povijesti, a zatim i povjesničarima te općenito ljubiteljima povijesti i povijesnih tema. Stoga je to svojevrsni pregled ili temeljni uvod u bogatu građu dalmatinske povijesti 19. stoljeća. Radi bolje preglednosti gradiva, autor je sadržaj podijelio u nekoliko većih cjelina: „Urbs superba cadit, ruit Republica (1797. – 1814.)“ (15-28), „Restauracija (1814. – 1848.)“ (29-41), „Revolucija, neoapsolutizam, preporod (1848. – 1882.)“ (42-72), „Izazovi modernosti (1882. – 1914.)“ (73-98), „Veliki rat (1914. – 1918.)“ (99-110), „Zaključak“ (111-113) i „Bibliografija“ (114-134).

Zbog ograničenosti prostora, Trogrlić je bio primoran kombinirati nekoliko pristupa. Tako se u tekstu vidi da se na određenim dijelovima išlo